

107

พิธีชิงเปรต : ประเพณีเทศกาลเดือนสิบในภาคใต้

นางสาวทรงสิริ วิจิราพันธ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-631-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16696955

CHING PRATE RITUALS : THE TENTH LUNAR MONTH FESTIVAL IN THE SOUTH

MISS SONGSIRI WICHIRANON

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY

GRADUATE SCHOOL

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1995

ISBN 974-631-631-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พิธีชิงเปรต : ประเพณีเทศกาลเดือนสิบในภาคใต้
โดย นางสาวทรงสิริ วิจิรานนท์
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรงสิริ วิชิรานนท์ : ชิงเปรต : ประเพณีเทศกาลเดือนสิบในภาคใต้ (CHING PRATE RITUALS : THE TENTH LUNAR MONTH FESTIVAL IN THE SOUTH) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, 208 หน้า. ISBN 974-631-631-1

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเรื่องพิธีชิงเปรต : ประเพณีเทศกาลเดือนสิบในภาคใต้ เพื่อศึกษาบทบาทความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตชายใต้ตลอดจนแปลความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม พิธีชิงเปรตนี้เป็นพิธีกรรมเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองความสำเร็จในการทำงานและเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

พื้นที่ที่ทำการศึกษาศรีชิงเปรตนี้คือ หมู่บ้านบางทุรา ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยังสืบทอดพิธีกรรมนี้อยู่อย่างเหนียวแน่น สำหรับวิธีการศึกษาใช้ระเบียบวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาโดยใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีนี้ได้แก่ พระสงฆ์ ครู พัฒนาการประจำตำบล ตลอดจนผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

ผลจากการศึกษาพิธีชิงเปรตพบว่า ประการที่หนึ่งบริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อรูปแบบของพิธีกรรม แต่เนื้อหาความเชื่อยังคงอยู่ ประการที่สองบทบาทสำคัญของพิธีชิงเปรต คือ ทำให้ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านและญาติมิตรได้มีโอกาสมาพบปะกันก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคม และประการสุดท้ายสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมมีความหมายที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในสังคมเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....
สาขาวิชา มานุษยวิทยา.....
ปีการศึกษา 2538.....

ลายมือชื่อนิสิต ศรณี วัชรพงษ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ดร.อมรา พงศาพิชญ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....

** C331602: MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY
KEY WORD: RITUAL /TRADITION /CHING PRATE / WAY OF LIFE

SONGSIRI WICHIRANON : CHING PRATE RITUALS : THE TENTH LUNAR MONTH
FESTIVAL IN THE SOUTH. THESIS ADISOR : ASSO. PROF. AMARA
PONGSAPICH, PH.D. 208 PP.
ISBN 974-631-631-1

This thesis explores the role of Ching Prate ritual and the way of life of the people as well as the symbolic implications. This rite is a religious ritual concerned with the belief in ancestors' spirits. The purpose in performing this rite is to celebrate the agricultural feast and give charitable and pious deeds to the dead ancestors.

The study on "Ching Prate Rituals" was carried out at Ban Bangputsa Village, Muang District, Nakhon Sri Thammarat Province. This village is one of those which still follows this traditional rite. The methodology of the study is anthropological fieldwork employing participant observation and key informant interview techniques.

It is found that firstly, social factors influence change in ritual pattern and form which provides the opportunity for relatives and neighbors to come together while contents are maintained. Secondly, the ritual leads to social solidarity. Finally the symbols in "Ching Prate" represent the relationships between human beings and super natural spirits as well as the relationships among people living in the same society.

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตากรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์
รองศาสตราจารย์ศรีตีกร วัลลิโกดม และประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์
ดร.สุภาวงศ์ จันทวนิช ที่เป็นทั้งผู้ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือด้านวิชาการ
ภูมิปัญญา ทักษะในการศึกษา และข้อคิดอันมีค่า จึงทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ
สมบูรณ์ขึ้นมาได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณครูและคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาท
วิชาความรู้แก่ผู้วิจัยมาเป็นลำดับ จนได้ประสบความสำเร็จในการศึกษามาถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยขอขอบคุณปียมิตรทุกท่านที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข ให้กำลังใจ และ
ช่วยเหลือเกื้อกูลต่าง ๆ ขอขอบคุณอาจารย์อมาวลี เกียรติถาวร ผู้จุดประกายให้
ผู้วิจัยเลือกศึกษาในสาขานี้ เพื่อนร่วมรุ่นทั้ง 3 คือ พี่วิรัช หนูหม้าย และน้องจิม
รวมทั้งน้องชูผู้เป็นเสมือนเพื่อนร่วมชะตากรรม และมิตรแท้ทั้งหลายที่วิทยาเขตโพธิ์ไทร
คือ พี่วี พี่พจน์ พี่จง หนูหน้า และน้องอ้อยผู้พิมพ์วิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจาก
ชาวบ้านบางพยุหะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกครอบครัวชาวอุปถัมภ์ และครอบครัว
สุวรรณปากแพรงที่ให้ที่พักและข้อมูลต่าง ๆ อย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณท่านผู้หญิงเชิญ พิศลยบุตร ที่ให้ทุนอุดหนุนงานวิจัยชิ้นนี้
สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ผู้มีพระคุณสูงสุดในชีวิตของลูก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

.....

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ

บทที่

1. บทนำ	1
ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	8
กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
สมมุติฐานในการศึกษา	23
ขอบเขตการศึกษา	23
นิยามศัพท์	23
วิธีการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัย	24
การดำเนินการศึกษา	25
ประโยชน์ของการศึกษา	26
2. ชุมชนที่ศึกษา	27
ความเป็นมาของจังหวัดนครศรีธรรมราช	27
สภาพทั่วไปของจังหวัดนครศรีธรรมราช	35
สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านบางพุทรา	39
การคมนาคม	43
ประวัติชุมชนบางพุทรา	46
โครงสร้างประชากร	47

สารบัญ (ต่อ)

ลักษณะของหมู่บ้านและการตั้งบ้านเรือน	48
การศึกษา	49
สาธารณสุข	52
สภาพเศรษฐกิจของชุมชน	52
- ทำนา	53
- เลี้ยงสัตว์	56
- รับจ้าง	59
- อาชีพอื่น ๆ	59
- รายได้	61
- ตลาด	61
การเมืองการปกครอง	64
ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม	66
- ครอบครัวและเครือญาติ	66
- ศาสนา	67
- ประเพณีและพิธีกรรม	70
3. พิธีกรรมชิงเปรต.....	83
ความเป็นมาของพิธีชิงเปรต.....	84
- ผี	84
- เปรต	85
พิธีชิงเปรตในเทศกาลสารทของไทย	98
- พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีชิงเปรตในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย	98
- พัฒนาการของพิธีชิงเปรตของจังหวัดนครศรีธรรมราช.	102
- หมรับและขนมเดือนสิบ.....	103
พิธีชิงเปรตที่บ้างบางพุทรา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช	111

สารบัญ (ต่อ)

4. วิเคราะห์พิธีชิงเปรต	148
- พิธีชิงเปรตในบริบทสังคมภาคใต้	150
- บทบาทของพิธีชิงเปรตในการก่อให้เกิดความเป็น ปึกแผ่นของสังคม	161
- เปรตและหมฺรืบ สัญลักษณ์ที่สำคัญในพิธีกรรม	168
- ความคลี่คลายของพิธีกรรม	176
5. บทสรุป	191
รายการอ้างอิง	197
ประวัติผู้เขียน	208

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1	แสดงประเพณีหลวงและประเพณีราชภัฏที่จัดขึ้นในสังคมไทย	5
2	แสดงช่วงอายุของประชากรในบ้านบางพุทรา	48
3	แสดงสถานศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ ของบ้านบางพุทรา	51
4	แสดงจำนวนครัวเรือนที่มีที่นา	56
5	แสดงจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์	57
6	แสดงประเพณีการทำบุญเดือนสิบในภูมิภาคต่าง ๆ	101

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	แผนที่แสดงการเคลื่อนตัวของชุมชน 29
2	แผนที่แสดงเส้นทางคาบสมุทรลาฮู 30
3	แสดงตราเมืองนครศรีธรรมราช 32
4	แสดงภาพลอกลายจารึก 33
5	แผนที่แสดงที่ตั้งอาณาเขตของจังหวัดนครศรีธรรมราช 36
6	แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านบางพุทรา 40
7	แสดงภาพบ้านที่ฝาทำด้วยจากและมุงหลังคาด้วยสังกะสี 42
8	แสดงภาพเส้นทางคมนาคมทางถนนนครศรีธรรมราช-ปากพ่อง ที่ตัดผ่านหมู่บ้านบางพุทรา 44
9	แสดงภาพถนนภายในหมู่บ้าน 45
10	แสดงภาพโรงเรียนมัธยมภูมิ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ในบ้านบางพุทรา 51
11	แสดงภาพอาชีพเลี้ยงไก่ และเลี้ยงวัว 58
12	แสดงภาพโรงสีข้าวภายในหมู่บ้าน 60
13	แสดงภาพตลาดนัดทำไร่ 62
14	แสดงภาพวัดในบ้านบางพุทรา 69
15	แสดงภาพเปรตในคติความเชื่อทางพุทธศาสนา 90
16	แผนภูมิแสดงโครงสร้างไตรภูมิ 92
17	แสดงภาพหมู่บ้านที่จัดไปวัด 106
18	แสดงภาพขนมเดือนสิบ 109
19	แสดงภาพตะกร้าจัดของไปวัดในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 113
20	แสดงภาพการประกอบพิธีกรรมและหมู่บ้านนำมาถวายวัด . . . 116
21	แสดงภาพชาวบ้านที่นั่งรอประกอบพิธีกรรมนอกศาลา 120
22	แผนผังแสดงสถานที่ประกอบพิธีซึ่งเปรตที่วัดตรีนิมิตร 121

สารบัญภาพ (ต่อ)

23	แสดงภาพพืชผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านนำมาถวายพระ	122
24	แสดงภาพอาหารปิ่นโตที่ชาวบ้านนำมาถวายพระ	123
25	แสดงภาพชาวบ้านสังสรรค์ขณะรอรับศีลรับพร	124
26	แสดงภาพชาวบ้านรอใส่บาตร ขึ้นต่อนั่งในพิธีกรรม	125
28	แสดงภาพชาวบ้านเช่นสรวงก่อนตั้งเปรต และของตั้งเปรต ที่จัดใส่กระถาง	127
29	แสดงภาพการโยงสายสิญจน์จากร้านเปรตไปสู่สถานที่ ประกอบพิธีกรรม	128
30	แสดงภาพการตั้งเปรตริมกำแพงวัดสำหรับเปรตบาปหนา	129
31	แสดงภาพการชิงเปรตของเด็ก ๆ	130
32	แสดงภาพชาวบ้านเช่นไหว้และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ ...	131
33	แสดงภาพการรับประทานอาหารร่วมกันหลังเสร็จพิธีทางสงฆ์	132
34	แสดงภาพโกศที่นำมา่วมบังสุกุลในการประกอบพิธีกรรม	133
35	แสดงภาพการทำบุญบังสุกุล	134
36	แผงผังแสดงเส้นทางชบวนแห่หมุ่รับในตัวเมืองนครศรีธรรมราช	138
37	แสดงภาพหมุ่รับที่เข้าร่วมประกวดของหน่วยงานต่าง ๆ	139
38	แสดงภาพชบวนแห่ประกอบหมุ่รับที่ส่งเข้าประกวดใน เทศกาลสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2536	140
39	แสดงภาพหมุ่รับและโกศที่นำมาเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ณ วัดราชาธิวาส ปี 2537	145
40	แสดงภาพเด็ก ๆ เฝ้ากระดาศที่เขียนชื่อบรรพบุรุษหลังกรวดน้ำ ...	146
41	แสดงภาพชิงเปรตที่วัดราชาธิวาส ปี 2537	147
42	แสดงภาพโกศพร้อมเครื่องบูชาอันได้แก่ดอกไม้และเทียน	155
43	แสดงภาพลูกหลานที่ไปทำบุญที่วัดกับผู้อาวุโส	164
44	แสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างกันของชาวบ้าน	165
45	แสดงภาพหุ่นจำลองเปรตในลักษณะต่าง ๆ	174

สารบัญภาพ (ต่อ)

46	แสดงภาพแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ในครอบครัวนาชาย	178
47	แสดงภาพแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ในครอบครัวงามซ่า	179
48	แสดงภาพแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ในครอบครัวแก่นาคา	180
49	แสดงภาพแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ในครอบครัวไม้แดง	181
50	แสดงภาพแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ในครอบครัวบุตุเต็ม	182

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย